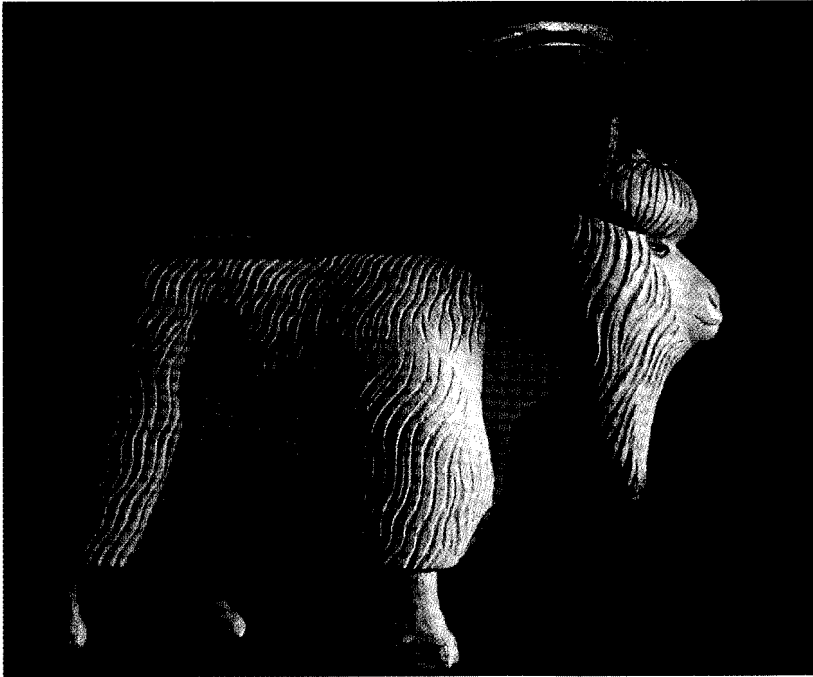


# Snickar Dea

*Att kvinnor skulle hålla på med att tälja figurer för sin försörjning var nog inte så vanligt på 1800-talet. Men Katarzyna Forsberg skriver här om Snickar Dea och hennes fantastiska träfigurer.*



*Getabockens karvade skinn är detaljerat utfört.*

Märta Dorotea Salomonsson kallades Snickar Dea av folk i junseletrakten. Hon föddes 1853 i Vallen, Junsele och var dotter till kronobåtsmannen Johan Erik Mårtensson Grön. Redan som liten flicka täljde hon skickligt olika redskap och figurer. Sitt intresse för träslöjd kom hon att utveckla hos kyrkvärden Östlund, där hon hamnade som moderlös 13-åring. Hon var där som tjänsteflicka men tillsammans med kyrkvärdens dotter fortsätter hon att tälja och snida olika föremål.

Dorotea gifter sig 22 år gammal med arbetaren Elias Salomonsson. I början av äktenskapet arrenderar de en gård där Elias för familjens uppehälle arbetar

som skomakare och Dea som sniderska. De klarar dock inte att betala arrendet för gården. Elias blir skogsarbetare och Dea går från gård till gård tillsammans med sina barn för att skaffa arbete och bostad till familjen. Under drygt 20 år flyttar familjen från Långvattnet till Tarasjöberg och tillbaka till Långvattnet, till Vallen i Junsele, Norra Lilltersjö i Ramsele socken men till slut stannar de i Tarasjönäs. Under alla dessa år föder Dea tio barn där bara ett dör som litet. Dea är 22 år när hon föder sitt första barn och 46 år när lilla Sofia Oskaria föddes år 1899.

Som arbetare äger familjen Salomonsson ingen mark. Ändå bestämmer de sig efter alla år av hemlöshet för att bygga ett enkelt timmerhus på kronans mark. Huset är litet men ska räcka åt familjen, en ko och några getter. Tre gånger bygger de upp huset och tre gånger kommer kronofogden och river ner det. Det berättas om Snickar Dea att hon bjuder kronofogdens män på kaffe efter att de rivit ner huset. Hon lägger en duk på en sten och ställer kaffekoppar på duken och välkomnar männen att stiga in i hennes nya kök. Resultatet av detta slit blir att maken Elias vandrar till Stockholm 1913 där han berättar för riksdagsmän hur nybyggare i Junsele har det. Han kommer tillbaka med rätten att få bygga hus på kronans mark och en hel del pengar som insamlades bland riksdagsmännen. Snickar Dea bor i Tarasjönäs till sin död 1928.

Snickar Deas föremål blir uppmärksammade av Hemslöjdsföreningen i Sollefteå som ställer ut hennes alster vid föreningens utställning i Sollefteå 1910. Ett av Snickar Deas verk, som kallas Renraiden, skickas till baltiska utställningen i Malmö 1914 och där får hon ett diplom.

Snickar Dea täljer när tiden tillåter. Det är både hennes avkoppling och levebröd. Hon tillverkar vanliga husgeråd men också leksaker, vilka hon nog är mest känd för. De äldsta, kända, bevarade leksakerna kommer från 1880-talet. Sakerna som köptes av Dea stannade ofta inom den familjen och kan därför dateras.

Det finns också uppgifter om att Snickar Dea kunde ge bort sina verk eller att hon använde dem som betalningsmedel.

Det specifika med hennes leksaker är den enorma noggrannheten och skickligheten i utförandet. Allt som fanns runt omkring henne använde hon i sin konst; djur, natur och människor blir hennes modeller. Leksakerna är tillverkade av trä men detaljer som horn, man, svans eller kläder till

människofigurerna är gjorda av annat material.

Snickar Deas sätt att måla är också karaktäristiskt. Schablonmässigt målar hon hundar nästan alltid med runda fläckar, renens kropp målas vit och sedan med hjälp av sot från en fotogenlampa skapar hon egna mönster på renens kropp.

Snickar Dea tillverkar naturtrogna kor, getter, bockar, hästar, hundar och renar. Hon är känd för sina välgjorda dockor och samegrupper bestående av samer på skidor eller sittande i ackjor, renar och gråhundar. Leksakerna har använts som just leksaker och oftast köpte man en häst åt en pojke och en ko åt en flicka. Samegrupperna

brukade pojkar leka med. Men en hel del leksaker har också endast varit prydnader i finhyllan.

Att Snickar Dea var en speciell person tvivlar inte någon på som känner till henne. Det mest tilltalande i hennes liv och konst är hennes enorma glädje och styrka i att leva och verka och ha tillit för det man har och kan. I stället för att vara nedstämd över sin tunga tillvaro tar hon sitt liv i egna händer. Hennes täljande var säkert en nödvändig del till hennes familjs försörjning men också ett sätt att samla krafter.

I Junsele har minnet av Snickar Dea alltid varit levande. En av dem som minns historierna om henne är Nanny, som är fyra år när hennes pappa dör våren 1919. Hösten samma år leker hon med sin syster och begraver en docka i potatislandet. Mamman ser bekymrad på leken; när barn leker begravning betyder det att någon i familjen ska dö. Den hösten dör också Nannys stora syster. Sorgen är stor i familjen men livet går vidare. På sommaren året efter flyttar familjen som vanligt till sommarbostaden. Det ska städas, vädras och ställas i ordning. I allt detta råkar Nanny med sin långa, ärvda kjol välta små vaser och Snickar Deas hund av trä. Hunden tappar tre ben och Nanny är otröstligt förtvivlad. Vad ska mamma och syskonen säga? Mamman ger den trasiga hunden till flickan som gömmer den bland sina saker men leker aldrig med den. Den har ju bara ett ben!

Som vuxen flyttar Nanny till Umeå. Hunden följer med. Där upptäcktes den på nytt av syskonen som länge undrat vart hunden tagit vägen. Ett syskonbarn tar hand om den och tillverkar de tre saknade benen.

Nu står hunden på hyllan igen hos Nanny som har blivit 86 år gammal.



 Katarzyna Forsberg  
Katarzyna.Forsberg@sundsvall.se